

ȘCOALA CATOLICĂ

Fr. Antonio Perera,
F.S.C., Iași

1. Un sentiment de admirație

Începem prin a ne exprima admirația față de profesorii și profesoarele de religie care își desfășoară misiunea lor cu elan și generozitate, în condiții deseori grele. Cunoaștem, din experiență, realitatea orelor de religie atât la țară, cât și în orașe. Multe circumstanțe referitoare la orar, la profilul grupelor, la manuale și materialul didactic și încă altele nu sunt întotdeauna favorabile. Însă, în general, sunt abordate cu curaj și responsabilitate, obținându-se o bună desfășurare a învățământului religios.

2. Școli creștine

Sfântul Ioan de La Salle (1651-1717), când a întemeiat instituția sa, prezentă de mult în România, a denumit-o „Frères des Écoles Chrésiennes” (Frații Școlilor *Creștine*). Vorbind acum despre școala *catolică*, ne putem întreba de ce a preferat el adjectivul *creștin*. Chiar dacă în Franța fuseseră confruntări între catolicism și protestantism – și el s-a distins prin fidelitatea sa față de Roma –, sfântul educator a ales expresia „școli *creștine*”¹. Motivele precise nu ne sunt clare: probabil nu prea existau în Franța lui Ludovic al XIV-lea școli de alte confesiuni, față de care trebuia o diferențiere; dar mai mult l-ar fi influențat propria semnificație a termenului *creștin*. Sfântul Ioan de La Salle îl folosește foarte des. Expresia „l’esprit du christianisme” este pentru el una predilectă. Scopul educației pe care el dorește să o sădească ori să o „insufle” copiilor și tinerilor este acest *spirit al creștinismului*, care, mai întâi, trebuie să fie viu în educatorii lor².

O școală catolică este, în primul rând, o școală creștină, adică o școală care îl are în centru pe Isus Cristos și care este orientată după criteriile evanghelice.

¹ Cf. S. GALLEG0, *San Juan Bautista de La Salle*, I, B.A.C., Madrid 1986, 177 (despre denumirea Institutului), 578-579. 330-333 (despre romanitatea fondatorului).

² S. GALLEG0, *San Juan Bautista de La Salle*, II, 874.

Școala catolică este un loc în care Isus Cristos este anunțat și mărturisit cu viața; un mediu deschis tuturor, chiar și celor care sunt defavorizați social; o instituție care se află într-o strânsă relație cu celelalte instituții care au aceeași denumire creștină fundamentală.

3. Catolicitate

În exprimarea curentă, termenul catolic îl folosim în două sensuri: unul restrâns, confesional (și atunci facem distincție între catolic, ortodox, reformat, neoprotestant...) și altul larg, cu semnificația de *universal* sau *întreg*. La acest al doilea sens se gândesc creștinii de diferite confesiuni când mărturisesc împreună același articol de credință despre „sfânta Biserică catolică”.

Însă, când ne referim la școală *catolică*, deși avem în vedere ambele sensuri, ne referim mai mult la cel de-al doilea. Nu putem trece peste aspectele „confesionale”, deoarece unele țin de legitima varietate de tradiții, iar altele de ceea ce noi considerăm ca patrimoniu esențial catolic (în sens de *universal*, *integral*), chiar dacă nu este recunoscut de toți. Dimensiunea ecumenică aparține școlii catolice, pentru că, în multe locuri, ea nu este doar pentru catolici, ci pentru toți, iar acest fapt este favorizat de migrații și de pluralismul cultural: „Școala catolică poate îmbrăca forme diferite, după împrejurările locale. Biserica dă o mare prețuire și școlilor catolice care, mai ales pe teritoriul Bisericilor tinere, sunt frecventate și de elevi necatolici” (GE 9).

4. Școala catolică și catolicii la școală

Ambele realități merită atenție. Prima are la noi o pondere foarte mică, în timp ce a doua este aceea în care participăm aproape toți cei prezenți. Este și situația cea mai frecventă în Biserică, asupra căreia Conciliul al II-lea din Vatican atrage în mod special atenția:

Biserica trebuie să fie prezentă cu afecțiune și ajutor deosebit față de cei care nu sunt educați în școli catolice și al căror număr este foarte mare. Ea poate să facă acest lucru prin mărturia vieții profesorilor și directorilor, prin acțiunea apostolică a elevilor și, mai ales, prin activitatea preoților și laicilor care transmit învățătura mântuirii în modalități corespunzătoare diferitelor vârste și împrejurări (GE 7).

5. „Deosebita importanță a educației”

Cu aceste cuvintelor începe declarația despre educația creștină a Conciliului al II-lea din Vatican, din anul 1965: *Gravissimum educationis momentum*.

Însemnătatea educației rezultă din importanța ei pentru viața omului și pentru dezvoltarea societății. Declarația se referă la *educația creștină*, și nu strict la *școala catolică*. Acesteia din urmă îi este dedicată aproximativ o treime din text.

Înainte de a vorbi despre școala catolică, sunt afirmate și motivate două drepturi fundamentale: dreptul universal la educație (nr. 1) și dreptul tuturor creștinilor la educația creștină (nr. 2). Cei care au datoria de a duce aceste drepturi la îndeplinire sunt părinții, societatea civilă și Biserica. „Familia este prima școală a virtuților sociale”, o ambianță unde „copiii trăiesc pentru prima dată experiența unei vieți sociale sănătoase și a Bisericii” (nr. 3). „Între toate mijloacele de educație, școala are o importanță deosebită”, deoarece cultivă în mod armonios mai multe facultăți ale omului (nr. 5). În promovarea educației și culturii, statul are un rol foarte important, dar nu exclusiv: „Trebuie să asigure dreptul copiilor la educație și să dezvolte întregul sistem școlar, având mereu în fața ochilor principiul subsidiarității și excluzând orice monopol asupra școlii” (nr. 6). Prin efortul tuturor celor care au responsabilitate în educație, formarea morală și religioasă trebuie să fie oferită în toate școlile. „Biserica felicită autoritățile civile care, ținând seama de pluralismul societății de astăzi și garantând libertatea religioasă, sprijină familiile pentru ca, în toate școlile, copiii să poată primi o educație conformă cu principiile morale și religioase ale familiilor lor” (nr. 7).

6. Școala catolică

Școala catolică este, în primul rând, o școală, adică o instituție educativă ce „urmărește, nu mai puțin decât celelalte școli, scopuri culturale și formarea umană a tinerilor”. Ca școală, se deosebește de alte instituții bisericești educative pentru copii și tineri. Nu este mediul specific al catehezei, însă o promovează într-un fel sau altul. „Prin organizarea și climatul său, școala creștină ușurează cateheza”³.

Declarația conciliară precizează „elementul caracteristic al școlii catolice”, care, de fapt, devine triplu: a) crearea unei ambianțe însuflețite de valori evanghelice; b) educarea credinței, ajutându-i pe cei botezați să trăiască asemenea unor adevărați creștini; c) orientarea culturii în armonie cu credința:

³ *Regula F.S.C.*, 15a. Când Conciliul se referă la „elementul caracteristic al școlii catolice”, punctul al doilea include o dimensiune clar catehetică. Textul este copiat în aceasta pagină.

Elementul ei caracteristic este crearea în comunitatea școlară a unei atmosfere însuflețite de spiritul evanghelic al libertății și iubirii, ajutarea adolescenților pentru ca, o dată cu dezvoltarea personalității proprii, să crească și conform cu făptura cea nouă în care au fost transformați prin Botez și, în sfârșit, orientarea întregii culturii umane spre vestea mântuirii, astfel încât cunoașterea pe care o dobândesc treptat despre lume, viață și om să fie luminată de credință (GE 8).

Conciliul recunoaște că „școala catolică își păstrează, și în împrejurările actuale, importanța ei cu totul deosebită”; de aceea „reafirmă dreptul Bisericii de a întemeia și conduce în mod liber școli de toate felurile și gradele”. Pentru a-l garanta și pentru ca să-i corespundă o realitate satisfăcătoare, declarația face apel la părinți și la profesori (nr. 8). Așa cum s-a vorbit despre rolul însemnat al educatorilor catolici în școlile de stat sau particulare necatolice, se afirmă și că, în școlile catolice, „slujirea îndeplinită de profesori este un apostolat autentic, deosebit de adecvat și necesar în vremurile noastre” (nr. 8)⁴.

Școala catolică poate fi de mai multe feluri. În contextul său istoric (1965), Conciliul considera necesare în special „școlile profesionale și tehnice, instituțiile pentru instruirea adulților, cele destinate dezvoltării serviciilor sociale, precum și instituțiile pentru aceia care, din cauza unor infirmități, au nevoie de o îngrijire specială, precum și școlile care formează profesori” (nr. 9).

7. Școala catolică în România

Situația actuală a școlii catolice în România se deosebește de perioada, relativ recentă, când ea avea numeroase realizări în diferite zone, mai ales urbane, din România. În multe orașe, se păstrează construcții, deseori monumentale, în care diferite instituții ale Bisericii Catolice desfășurau o lucrare educativă recunoscută. Confiscate de stat și, în general, neretrocedate, au și astăzi o anumită utilitate școlară sau culturală⁵.

⁴ „Horum magistrorum ministerium veri nominis apostolatum...”. Termenul *ministerium* sugerează că este vorba de o reală slujire eclezială.

⁵ Acest fapt este mult mai vizibil în partea vestică a României, unde, după Marea Unire, au continuat să funcționeze, până în 1948, instituțiile de educație confesională din epoca precedentă. Dar are, de asemenea, manifestări importante în Muntenia, Oltenia, Moldova... Din păcate, nu există o lucrare istorică care să studieze în mod complet și echilibrat acest fenomen educativ, care, în schimb, a fost tratat uneori în mod partizan. Un exemplu al acestei abordări unilaterale este cartea lui V. ANANIA, *Pro memoria: acțiunea catolicismului în România interbelică*, IBMBOR, București 1993. Multe afirmații ale autorului (pag. 93, 98, 100, 101,

După evenimentele din '89, școala catolică a renăscut. Mai mult decât o reluare, a fost o deschidere de drumuri noi; un proces care, fiind încă la început, numără deja opere educative semnificative, care răspund la nevoile sociale prezente (grădinițe, orfelinate, o școală profesională, licee și facultăți cu profil teologic sau asistențial...). Probabil nu toate aceste centre îndeplinesc complet cerințele unei școli catolice, însă reprezintă un efort comun pentru a reîmplanta în mod creativ o educație catolică, deschisă ecumenic, în serviciul Bisericii și al societății într-o epocă nouă.

Și în România, școala catolică a fost apreciată deseori ca o școală de elită, după calitatea ei foarte bună și după nivelul social relativ înstărit al elevilor care o frecventau. Acest fapt nu s-a datorat în general unei alegeri principiale; a fost mai mult consecința unor împrejurări socio-economice. Pe de altă parte, pe lângă centrele cu plată, existau altele gratuite. În cadrul legal prezent, finanțarea școlilor catolice nu este deloc ușoară. Dar, în conjunctura actuală a țării, în ansamblu, și a minorității catolice, în concret, și având în vedere orientările Bisericii pe care le-am expus mai sus (cf. GE 9), modelul recomandabil pentru noile școli catolice nu este cel al centrelor de elită socio-economică. Trebuie luate în seamă nevoile mai urgente din jurul nostru atât în mediul urban, cât și rural (acesta din urmă mult mai neglijat). Dacă vorbim de formarea de lideri ca un scop al școlii catolice, trebuie s-o înțelegem în sensul propus de Conciliul al II-lea din Vatican, folosind imagini evanghelice:

Școala catolică, având deschiderea cuvenită față de exigențele progresului actual, își educă elevii la promovarea eficientă a binelui cetății pământești și îi pregătește la slujire în vederea răspândirii împărăției lui Dumnezeu, pentru ca, ducând o viață exemplară și apostolică, aceștia să devină plămada de mântuire pentru comunitatea umană (GE 8).

RESUMEN

El artículo contiene las ideas expresadas coloquialmente en un encuentro con profesores de religión de la diócesis de Iași, en un simposio teológico-pedagógico sobre „la religión en la escuela”.

Al comienzo, el autor expresa su admiración por la labor realizada por quienes llevan a cabo la enseñanza religiosa en las escuelas del estado, labor que comporta no pocas dificultades, sobre todo en medio urbano, dado el carácter

107...), în afară de exprimarea lor dură, sunt în dezacord cu cronicile păstrate de unele instituții criticate și cu declarațiile mai curente ale foștilor elevi și eleve.

minoritario del catolicismo en Rumanía. La realidad que viven estos profesores y profesoras de religión no es la de una „escuela católica”, sino la de „católicos en la escuela”, lo cual les ofrece la oportunidad de testimoniar sus convicciones, manteniendo a la vez una actitud de respeto hacia la mayoría ortodoxa.

La escuela católica es ante todo una escuela cristiana, es decir centrada en Jesucristo y orientada por criterios evangélicos, y abierta a todos, incluso a los que no gozan de reputación social.

La escuela es católica en el sentido confesional del término (por ello tiene presentes los valores del catolicismo), pero más aún en el sentido plenario del mismo (catolicidad como universalidad, integridad, plenitud...). De ahí se desprende una dimensión ecuménica que ha caracterizado en el pasado a muchas escuelas católicas de Rumanía -aunque no siempre les haya sido reconocida-, y que deben seguir impulsando en el presente.

El artículo define la escuela católica a partir de la “Declaración sobre la educación cristiana” del Concilio Vaticano II. Subraya su “elemento característico” que, luego, se concreta en tres: a) la creación de un ambiente animado por el espíritu evangélico de libertad y caridad, b) la educación de la fe, ayudando al crecimiento del germen bautismal, c) la orientación de la cultura en armonía con la fe (GE 8).

Con el comunismo quedó truncada en Rumanía una realidad importante de escuela católica, presente en todas las regiones, pero más desarrollada en el oeste del país, ligado durante siglos al imperio austro-húngaro. Las instituciones educativas católicas fueron suprimidas; los numerosos edificios escolares confiscados en 1948 no han sido, en general, devueltos. Por ello la escuela católica ha tenido que renacer, con medios modestos y en un nuevo contexto socio-cultural. Los centros católicos de enseñanza son ahora de diverso tipo: facultades e institutos de teología, seminarios liceales, colegios y liceos de especialidad pedagógica o sanitaria, algún centro de formación profesional, alguna escuela primaria, parvularios, pequeños orfanatos... Atienden a las necesidades de formación del personal católico (clero y seglares) y responden a situaciones de pobreza económica y cultural, tanto en la ciudad como en las áreas rurales, que incluyen más del tercio de la población del país.